

KLASİK URDU ŞİİRİNDE VATANSEVERLİK YANKILARI

Echoes of Patriotism in Classical Urdu Poetry

Hasan SAİYAF*

ÖZ

Hindistan ve Pakistan, dil ve kültür açısından birbirine sıkı sıkıya bağlı, ayrılması ne-redeyse imkânsız iki kardeş ülkedir. Bu iki ülkenin tarihsel ve kültürel ortaklığı, en güçlü ifadesini Urdu dilinde bulur. Urduca, Pakistan'ın resmi dili olmasının yanı sıra Hindistan'da da geniş bir kesim tarafından konuşulmakta ve sevilmektedir. Her iki ülkede de Urdu edebiyatı, derin izler bırakmış ve ortak kültürel mirasın en önemli unsurlarından biri haline gelmiştir. Urdu şiiri, Hindistan ve Pakistan'da aynı tutkuyla yaşatılmış ve edebi bir gelenek olarak büyük saygı görmüştür. Tarihsel olarak bir zamanlar tek bir ülke olan bu iki devletin ortak geçmişi, dillerine, kültürlerine ve düşünce dünyalarına silinmez bir şekilde yansımıştır. Vatan sevgisi, yüzeyde basit bir kavram gibi görünse de aslında derin ve evrensel bir anlam taşır. İnsan için vatan, yalnızca doğup büyüdüğü topraklardan ibaret değildir; aynı zamanda kimliğini, geçmişini ve aidiyet duygusunu şekillendiren bir varlıktır. İnsanlar, vatan sevgisini ifade etmenin farklı yollarını bulmuş, şiir ise bu ifadelerin en zarif ve etkili biçimlerinden biri olmuştur. Urdu şiiri, vatan sevgisini en güçlü ve en dokunaklı şekilde dile getiren edebi türlerden biridir. Bu çalışmada, klasik Urdu şiirinde vatan kavramının nasıl işlendiği, şairlerin bu sevgiyi hangi imgeler ve temalarla yansıttığı, seçkin örnekler eşliğinde incelenecektir.

Anahtar Sözcükler: şiir, vatan sevgisi, Urduca, Hindistan, Pakistan.

ABSTRACT

India and Pakistan share a deep cultural and historical bond, one that is most vividly embodied in the Urdu language. As the official language of Pakistan, Urdu also enjoys a cherished place in India, spoken and adored by countless people across the country. The literary legacy of Urdu runs through both nations, leaving an indelible mark on their shared cultural heritage. Urdu poetry, in particular, continues to be celebrated with immense passion, standing as a revered literary tradition in both countries. The common past of these two nations, once united as a single entity, echoes through their languages, cultures, and ways of thinking, creating an enduring connection that transcends borders. Though the love for one's homeland might

* Doktora Öğrencisi, Marmara Üniversitesi, İstanbul/Türkiye. E-posta: sayyafkhan06@gmail.com. ORCID: 0000-0001-8310-243X.

appear simple at first glance, it holds a profound and universal significance. For an individual, the homeland is not merely the place of birth and upbringing; it also plays a pivotal role in shaping one's identity, history, and sense of belonging. Throughout history, people have sought various ways to express this deep affection for their homeland, with poetry standing out as one of the most elegant and powerful mediums. Urdu poetry, in particular, has beautifully conveyed this love for the nation, often in ways that are both moving and profound. This study aims to explore how the concept of homeland is portrayed in Classical Urdu poetry, examining the vivid images and themes poets have used to express this deep-seated love, alongside notable examples of their work.

Keywords: poetry, patriotism, Urdu, India, Pakistan.

Giriş

“Vatan” kelimesi, Arapça kökenli olup insanın doğup büyüdüğü yer anlamına gelir. Osmanlı Türkçesinde toprak, mülk ve memleket kavramlarıyla özdeşleşen bu kelime, Urduçada da bireyin doğduğu ve yaşadığı yer olarak tanımlanır. İnsanlar duygularını, düşüncelerini ve hayallerini ifade etmenin en güçlü yollarından biri olarak şiire başvurmuştur. Şiir, insan ruhunun en samimi ve derin ifadelerinden biridir. Tarih boyunca yazılan eserler de bunu kanıtlar niteliktedir. Öyle ki, padişahlar bile kişisel duygularını ve vatan sevgilerini şiirle dile getirmiştir. Şiir, duyguların dışı vurumu olarak eski çağlardan günümüze kadar varlığını sürdürmüştür.

Vatan sevgisi, yalnızca geçmişe duyulan bir bağlılık değil, aynı zamanda geleceği inşa etme sorumluluğunu da içerir. Doğal kaynakları bilinçli ve yenilikçi yöntemlerle koruyup geliştirmek, teknolojiyi vatanın yararına kullanmak ve değişime açık olmak, günümüz vatanseverlik anlayışının temel taşlarıdır. Gerçek vatan sevgisi, elindeki imkânları en iyi şekilde değerlendirerek milletin refahına katkıda bulunmak ve vatanın değerini yüceltmektir. Bu anlayış, sadece geçmişin anılarına bağlı kalmak değil, aynı zamanda vatan için sürdürülebilir bir gelecek kurma kararlılığını da taşır.

İnsan ile vatan arasındaki bağ, insanlık tarihi kadar eski ve güçlüdür. Geçmişte insanlar, doğup büyüdükları topraklara derin bir sevgiyle bağlıydı ve bu uğurda canlarını feda etmeye hazırdı. Vatan uğruna şehit olmak ve toprağa kanlarını vermek, en yüce ideallerden biri olarak kabul edilirdi. Günümüzde teknolojik gelişmelerin hızına rağmen vatan sevgisi eksilmemiş, aksine farklı biçimlerde daha da derinleşmiştir. Eskiden insanlar, maddi sebeplerle vatanlarından ayrılmaya pek yanaşmazken, zorunlu olarak ayrıldıklarında bile vatan sevgisini içlerinde taşımaya devam etmişlerdir. Hindis-

tan'da birçok şair ve yazar, mecburi sebeplerle vatanlarından uzak kalmış, benzer durumlar başka ülkelerde de yaşanmıştır.¹

Urdu şairleri, vatan kavramını işlerken hem bireysel hem de toplumsal bir perspektif sunar, bu da onların eserlerini zamansız ve evrensel kılar. Bu çalışmada, Urdu şairlerinin şiirlerinde vatan kavramına nasıl yer verdikleri ele alınacaktır.

Urdu Şiirinde Vatan Sevgisi

Pakistan ve Hindistan'da vatan sevgisi, her iki ülkenin edebiyatında derin izler bırakmış ve birçok şairin dizelerinde güçlü bir şekilde yer bulmuştur. Mir Taki Mir (1723-1810) ve Mevlana Altaf Hüseyin Hâli (1837-1914) gibi önemli isimler, vatan sevgisini şiirlerinde etkileyici bir biçimde işlemişlerdir. Sebk-i Hindi akımının önde gelen temsilcilerinden Mirza Galib'in (1797-1869) şiirleri, Urdu edebiyatında yeni bir dönemin kapısını aralamış olsa da, ondan önce Hâli de vatan ve toplumsal meseleler üzerine derinlikli dizeler kaleme almıştır. Bunun yanı sıra, Nezir Ekberabadi (1735-1830), Şebbir Hasan Han Coş (1898-1982) ve Ahter Şirani (1905-1948) gibi şairler de vatan sevgisi ve beşeri duygular üzerine etkili eserler vermiştir. "Şair-i İnkilâb" olarak tanınan Coş, Melihabadi mahlasıyla da anılır ve eserlerinde toplumsal dönüşümlere olan duyarlılığını güçlü bir biçimde yansıtır. Bu şairlerin dizeleri, vatan sevgisinin edebiyatta nasıl köklü ve derin bir anlam taşıdığını gösterir.²

Feyz Ahmed Feyz (1911-1984), Urdu edebiyatının en güçlü kalemlerinden biri olarak, vatan sevgisini sadece bir aidiyet duygusu olarak değil, aynı zamanda özgürlük ve toplumsal adalet mücadelesi bağlamında ele almıştır. Döneminin diğer şairleriyle birlikte, yalnızca yurtseverlik duygusunu yansıtmakla kalmamış, aynı zamanda vatanın ruhuna ve halkın çektiği acılara da dokunan eserler vermiştir. Feyz, şiirlerinde geleneksel gazel formunun sınırlarını aşarak, toplumsal eleştiriye ve bireysel duyguları ustalıkla harmanlamış, böylece zamanın ruhunu en etkileyici şekilde yansıtan şairlerden biri olmuştur.

Hindistan ve Pakistan'ın bölünmesi yalnızca siyasi bir ayrılığa sebep olmamış, edebiyat dünyasında da derin ve sarsıcı etkiler yaratmıştır. Özgürlük mücadelesi sırasında omuz omuza savaştan insanlar, bir gecede yabancı haline gelmiş, yıllardır süregelen dostluk ve kardeşlik yerini ayrılığa bırakmıştır. Bu trajik dönüşüm, sadece siyasi sınırlarla sınırlı kalmamış, edebiyat

¹ Geniş bilgi için bk. (Viroli, 1995).

² Urdu şiirinin tarihsel süreci hakkında bilgi için bk. (Kashfi, 1975; Raz, 1977; Ahmad, 2003).

ve sanat dünyasında da yankı uyandırmıştır. Feyz Ahmed Feyz, yaşadığı bu acı dolu dönemi şiirlerinde şu dizelerle dile getirmiştir:

جینے کے فسانے رہنے دو اب ان میں الجھ کر کیا لیں گے

Jine ke fasane rehne do ab in mein ulajh kar kya lenge [Bırak şu hayat tuzaklarını, şimdi neyle uğraşacaksın!] (Faiz, 2005: 22).

Bu dönemin şairleri, yalnızca entelektüel derinlikleri ve araştırmacı kimlikleriyle değil, aynı zamanda içten gelen vatan sevgileriyle de tanınır. Onlar, şiirlerinde ve nesirlerinde vatan sevgisini büyük bir coşkuyla işler, yaşadıkları çağın ruhunu eserlerine yansıtırlar (Virmani, 2001). Feyz gibi şairler, hayatın içinden aldıkları konularla birlikte vatan sevgisini de ön planda tutmuşlardır. Şiirlerinde, nasıl ki Leylâ'nın zülüfleri incelikle tasvir ediliyorsa, vatan da aynı zarafet ve özenle anlatılmıştır. Feyz, vatan sevgisini bir şiirinde şöyle dile getirir:

چاہا ہے اسی رنگ میں لیلایے وطن کو
تڑپا ہے اسی طور سے دل اس کی لگن میں

Chaha hai usi rang mein laila-e-vatan ko / Tarpa hai usi taur se dil iski lagan mein [Vatanımı, sevgilim kadar derin bir aşkla sevdim; gönlüm, sevgilim için duyduğu hevesle aynı şevkle vatanım için de yanıp tutuştu.] (Faiz, 2005: 143).

Urdu şiiri, köklerini toplumsal gerçekliklerden alır ve tarihsel süreç içinde sosyal, kültürel ve ulusal temaların izlerini taşır. Bu nedenle, Urdu şiirlerinde yerel unsurlar kadar dış etkilere de rastlamak mümkündür. Urdu dili, tek bir kavme, kültüre ya da ırka ait değildir; aksine, farklı dillerden ve medeniyetlerden beslenen zengin bir yapıya sahiptir.

Hindistan'ın çok katmanlı kültürel ve toplumsal dokusu, "Ganga-Cemni Tehzibi"³ olarak adlandırılır ve bu kültürel kaynaşma, Urdu diline de yansımıştır. Urduca, yerel Hindistanî unsurlarla birlikte dış etkilere de açık olmuş, bu sayede kendine özgü bir kimlik kazanmıştır. Özellikle Farsça yazan şairler açısından bu etkileşim daha belirgindir; Farsçanın güçlü etkisi, Hindistan'daki şairlerin eserlerinde açıkça hissedilir. İster Hindu ister Müslüman olsun, tüm şairler şiirlerinde farklı kültürel unsurları harmanlamış ve bu çeşitlilik, Urdu edebiyatının en belirgin özelliklerinden biri olmuştur.

Günümüzde vatan sevgisi, geçmişe kıyasla daha toplumsal bir boyut kazanmıştır. Eskiden bireysel bir bağlılık olarak görülen bu duygu, zamanla

³ Ganj ve Yemuna nehirleri etrafında yaşayan Hindu ve Müslümanların senkretik birleşim kültürüne verilen ad. Daha fazla detaylar için bk. (Warikoo, 2010).

açıkça ifade edilen ve kolektif bilince dönüşen bir kavrayış hâline gelmiştir. Özellikle Hindistan'ın sömürgecilik dönemi, bu dönüşümün önemini gözler önüne sermiştir. Hindistan, farklı kültürlerin bir arada yaşadığı, köklü bir tarih ve çeşitlilik barındıran bir coğrafyadır. Bu çeşitlilik içinde, vatani koruma ve vatan sevgisi gibi duygular hem bireysel hem de toplumsal bir anlam taşımıştır. Urdu şiiri de bu duygu dünyasını yansıtan en güçlü edebî alanlardan biri olarak, vatan sevgisini farklı yönleriyle ele almış ve derinlemesine işlemiştir.

Hindistan'da doğup büyüyen şairlerin eserlerine baktığımızda, vatan sevgisinin şiirlerinde güçlü bir şekilde yankılandığını görürüz. Bu şairler arasında en dikkat çekici isimlerden biri Emir Hüsrev'dir. O, Hindistanlı olmanın gururunu derinden hisseden ve bu duyguyu eserlerine ustalıkla yansıtan bir şair olarak öne çıkar:

بست مرا مولد و ماوی و وطن

Hest mora mulid ve mava u vatan [Burası, benim doğum yerim, yurdum ve vatanımdır.] (Narang, 2003: 240).

Emir Hüsrev'in Türk kökenli olduğu herkesçe bilinir. Ancak, Hindistan'a duyduğu bağlılığı büyük bir gururla ifade etmiştir. Onun tarihî mesnevileri arasında özel bir yere sahip olan *Kuranû's-Sa'din*, bu aidiyet duygusunu güçlü bir şekilde yansıtır. Eserde, atalarının Belh, Buhara ve Maverâünnehir'den gelip Hindistan'ı tercih ettiğini vurgular. Şiirlerinde Hindistan'ın doğasını, meyvelerini, çiçeklerini ve insanların düşünce yapısını zarif bir dille işler. Özellikle halkın bilgiye duyduğu derin ilgiyi ve yabancı kültürlerle olan öğrenme arzusunu edebi bir incelikle anlatır. Hindistan'ın kendine özgü cazibesini, söz sanatlarıyla birleştirerek şiirlerinde ustalıkla yansıtır:

سیر سرما به بند باید کرد
که خراسان بود جهنم سرد

Seyr-i serma ba Hind bayed kerd / Ki Horasan buved cehennem serd [Kış mevsiminde Hindistan'da bulun; zira bu mevsimde Horasan, cehennem kadar kasvetli bir hâl alır.] (Narang, 2003: 241).

Sanskritçenin özelliklerini vurguladığı başka bir yerde şöyle der:

آنست زبانه به سخن در دری
کمتراز عربی و بہتر ز دری

Ânist zebane ba suhen der dari / Kemetrez arabî ve bihterez dari [Kullandığım dil, Arapçanın kusursuzluğuna erişmese de, Dari'den elbette daha üstündür.] (Narang, 2003: 241).

Emir Hüsrev, Hindistan'a gönülden bağlıydı. Şiirlerinde, bu topraklara duyduğu derin sevgiyi içtenlikle dile getirmiştir. *Gürretül-Kemal Divanı*'nda ise, Hindistanlı bir Türk olmanın gururunu büyük bir onurla ifade etmiştir:

ترک بندستانیم من بندوی گویم جواب
شکر مصری ندارم کز عرب گویم سخن

Türk-i Hindistaniyem men Hindvi guyem cevab / Şekr-i misri n'darem kez arab guyem suhen [Ben Hindistan kökenli bir Türküm, Hindvi⁴ dilinde cevaplarım. Dilim şeker kadar tatlı olmasa da Araplarla zarif bir şekilde anlaşabilirim.] (Narang, 2003: 242).

Urdu şiirinin geçmişine baktığımızda, bu dilin kökenlerinin Dekken (Dakan)⁵ bölgesine dayandığını görürüz. Dekken'in hükümdarları Kutub Şah ve Adil Şahlar⁶, ortak kültürleriyle Urdu şiirini büyük ölçüde etkilemişlerdir. Kuli Kutub Şah'ın şiirleri, bu etkileşimin en güzel örneklerindedir. Tıpkı Emir Hüsrev ve Ekber gibi, Kuli Kutub Şah da Hindistan'a olan bağlılığını ve bu toprakların ona kattığı kimliği şiirlerinde dile getirmiştir. Bu duygu, Dekken bölgesindeki diğer Urdu şairlerinde de görülür. Bu şairler, vatanlarını her şeyin önünde tutar ve Dekken halkının bir parçası olmaktan gurur duyarlar.

Dekkenî (Dakanî) mesnevilerinde, genellikle Hint hikâyeleri işlenmiştir. Bu, edebî ilişkilerin ötesinde, vatan ve millet bağlarının bir yansımasıdır. *Leyla ile Mecnun*, *Yusuf ve Züleyha* gibi kıssalar Urdu şiirine Farsçadan geçmişken, Dekken şairleri yerel öykülere ve olaylara daha fazla ilgi göstermiştir. Nizami'nin *Kadem Rao Padem Rao*, Gavsi'nin *Tota Hikâyesi* ve Nusreti'nin *Manohar ve Madmalti* gibi eserleri, bu yerel temaların şiirlerde nasıl işlendiğine dair somut örnekler sunar. Bu dönemde Hindistan, kuzey ve güney olarak siyasi açıdan birçok küçük prenslikten oluşuyordu. Mesafeler ve ulaşım zorlukları nedeniyle, tek bir Hindistan fikri neredeyse imkânsızdı. Bu yüzden, vatan sevgisi daha çok bireysel ve yerel bir duygu olarak kalmış, toplumsal bir kavram olarak pek öne çıkmamıştır. Dönemin şairleri, yaşadıkları şehirlerin güzelliklerini ve özelliklerini övgüyle dile getirmişlerdir. Örneğin, Vechi bir şiirinde Dekken bölgesini şöyle över:

⁴ Burada *Hindvi*, yaşadığı bölgenin çeşitli lehçelerin birleşmesinden doğan Hindistan dilini, diğer bir deyişle *rekhtay*ı ifade etmektedir.

⁵ Hindistan'ın güneyi, Urdu dilinin ilk konuşulduğu bölge olarak bilinir. Dekken, aynı zamanda Urdu dilinin eski adıyla anılan bir yerdir.

⁶ Yusuf Adil Şah tarafından önce Şii, sonra ise Sünni olarak kurulan hanedan, 1489-1686 yılları arasında Güney Hindistan'ın Dekken bölgesinde egemenlik kurmuştur. Bu büyük güç, nihayetinde Padişah Evrengzib tarafından ortadan kaldırılmıştır.

دکھن ملک کون دھن عجب ساز ہے
کہ سب ملک سر ہور دکھن تاج ہے

Dakan mulk kun dehen ajab saaz hai / Ki sab mulk sar hor Dakan
taaj hai [Dekken bölgesinin dili, diğer dillerden tamamen farklıdır
ve bu bölge, tüm toprakların başı ve Dekken taçtır.] (Sadiq, 1973:
85).

Muhammed Nusret Nusreti, *Ali Nama* mesnevisinde Surat şehrini över-
ken, bu şehri tüm varlıkların en güzel ve değerli yeri olarak tanımlar. “Guc-
rat eyaletindeki Surat, tüm dünyada bulunamayacak nadide şeyleri sunar.
Deniz nasıl bulutlardan güç alıyorsa, Hindistan da Surat’tan ilham alır. Bu
şehir, hiç solmamış bir bostan gibidir; yeryüzüne geldiğinden beri hiçbir kışa
tanıklık etmemiştir.” der.

Mirza Galib, Sebk-i Hindi akımının önde gelen isimlerinden biri olarak,
şair dünyasında kendine has bir etki yaratmıştır. Hem Hintli hem de yabancı
araştırmacılar, Galib’in derinliğini ve yeteneğini sıkça vurgulamıştır. Hindis-
tan’ı keşfetme ve şehirlerin ruhunu şairlerine yansıtma tutkusu, onun şairleri-
ne benzersiz bir derinlik katmıştır. Özellikle Delhi’nin eski önemini kaybettiği
ve Kalküta’nın yeni fikirlerle öne çıktığı dönemde, Kalküta’ya yaptığı ziyaret,
şair üzerinde kalıcı bir iz bırakmıştır. Bu şehir halkının yaşam biçimi ve Kal-
küta’nın kendine has havası, Galib’in döndüğünde şehirle özel bir bağ kur-
masına neden olmuş ve bu duygularını şairlerine ustaca işlemiştir:

کلکتہ کا جو ذکر کیا تو نے ہم نشین
اک تیر میرے سینے ہے مارا کہ بائے بائے

Kalkatta ka jo zikr kiya tu ne hum nasheen / İk teer mere seene pe
mara ki haye haye [Kalküta’dan söz ettin ey dost, Sanki kalbime bir
ok sapladın, ah neyleyim!] (Mirza Galib, 1997: 217).

Sauda (Sevda), şairlerinde, Hindistan’ın canlı kültürünü ve karakterini
etkileyici bir şekilde gözler önüne serer. Şairlerinde, Hindistan’ın renkli yaşa-
mını, geleneksel kutlamalarını, düğünlerini ve festivallerini öyle bir incellekle
işler ki, her dize, bu toprakların kültürel zenginliğini adeta yaşatır. Özellikle
dini figürler hakkında yazdığı mersiyelerde, Hindistan’a özgü sosyal ilişkileri
derinlemesine betimler. Sevda’nın mesnevilerinde, Hindistan’ın mevsimsel
değişimlerini, geleneksel yaşamını, halkın duygularını ve renklerini anlatan
ayrıntılar, yalnızca bir hayal ürünü değil, aynı zamanda Hindistan’ın geçmi-
şine dair dokunaklı birer izdir.

Hindistan’ın farklı şehirlerinde yaşayan şairler ve yazarlar, buldukları
yerlerin sosyal ve kültürel dönüşümünü yakından gözlemlemişlerdir. Özel-

likle Delhi'deki şairler, değişen toplumsal yapıları ve giderek gerileyen sanat anlayışını eserlerinde derin bir şekilde hissettirmişlerdir. Bu şehirlerin bozulmaya yüz tutan sosyal dokusu, onların şiirlerinde büyük bir yer tutar. Zaman zaman bu zorluklara karşı şairler, şehirlerini terk etmek zorunda kalmışlardır. Eserlerinde, hem toplumsal sorunları hem de bu sorunların bireysel yaşamlarına etkilerini açıkça görebiliriz. Sauda (Sevda) bir şiirinde şöyle der:

بلبل چمن میں تیغ نگہ کس کی چل گئی

جس گل کو دیکھتا ہوں سو زخموں سے چور ہے

Bulbul chaman me teeg nigeḥ kis ki chal gayi / Jis gul ko dekhta hu so zakhmon se choor hai [Bu gül bahçelerine kimlerin nazarı deḡmiş ki, her bir gül solmuş, her biri hüsrarla boyanmış.] (Rudauli, 1992: 131).

Mir, Delhi'nin askerler tarafından talan edilip harabe haline geldiğine kendi gözleriyle şahit olmuştu. Şehirdeki felaketler ve yıkımlar kadar, şehrin geçmişteki zarif ve güzel günlerine de tanıklık etti. Bir şiirinde, yaşadığı bu acıklı durumu şu şekilde dile getirmiştir:

دلّی کے نہ تھے کوچے اوراق مصور تھے

جو شکل نظر آئی تصویر نظر آئی

Dilli ke na the kuchey avraak-e musavvir the / Jo shakl nazar aayi tasveer nazar aayi [Delhi'nin sokakları ve caddeleri, adeta bir ressamın tuvali gibi; her köşe, bir sanat eserinin detaylarını barındırır. Her yüzey, bir resmin yansıması gibidir.] (URL-1).

Halik (Khaleek) bir şiirinde şöyle der:

دلھی کو لوگ اب بھی کہتے ہیں رشک جنت

اجڑا ہوا ہے کب سے یہ بوستان ہمارا

Delhi ko log ab bhi kehte hain rashk-e jannat / Ujra hua hai kab se yeh bostan hamara [Hala Delhi'yi cennet olarak görenler olsa da, o güzelim bostan çoktan yıkılmış, eski ihtişamıysa geride bir hayal gibi kalmıştır.] (Khaleeq, 1916: 162).

“Hakani-i Hind” unvanını taşıyan Muhammed İbrahim Zevk, şiirlerinde doğup büyüdüğü toprakların ve şehrin imgelerini ustalıkla işler. Delhi'de uzun yıllar yaşamış, şehrin baharını da hazanını da en ince detaylarıyla hissetmiş ve bu güzellikleri bir şiirinde şöyle dile getirmiştir:

ان دنوں گرچہ دکن میں ہے بڑی قدر سخن

کون جائے ذوق پر دلّی ک گلیاں چھوڑ کر

In dino garche Dakan mein hai badi qadr-e sokhan / Kaun jaye zauq par Dilli ki galiyan chhor kar [Bugünlerde her ne kadar Dekken

yüksek mertebelerinde olsa da Delhi'nin sokaklarını terk edip kim gitmek ister ki?] (Shamsul Haq, 2008).

Bahsettiğimiz dönemde yazarlar ve şairler, yaşadıkları şehirlerin güzelliklerini ve özelliklerini eserlerine yansıtmaya büyük önem verirdi. Bu geleneğin önde gelen isimlerinden biri de İmam Bahş Nasih'tir. Nasih, ömrünün büyük bir kısmını Laknov'da geçirmiş ve bu şehri bir şiir ve yenilik merkezi olarak öne çıkarmaya çalışmıştır. Ancak, Avad⁷ Nevabı'nın himaye teklifini reddettiği için Laknov'dan ayrılmak zorunda kalmış ve bu ayrılığın hüznünü şiirlerine derinlemesine işlemiştir. Şairin Laknov hakkında kaleme aldığı şiirlerinden bazı dizeleri şöyledir:

آسماں کی کب ہے طاقت جو چھڑا ئے لکھنؤ
لکھنؤ مجھ پر فدا ہے میں فدا ے لکھنؤ

Asman ki kab hai taqat jo churaye Lakhnau / Lakhnau mujh par fida hai main fida-e Lakhnau [Bu gök, beni Laknov'dan koparacak kadar güçlü değil; çünkü Laknov ruhumun bir parçası, ben ise ona sarsılmaz bir bağlılıkla bağlıyım.] (Mukeem, 2013: 191).

صد افسوس مانند باغ ارم
ہوا ہے نظر سے نہاں لکھنؤ

Sad afsos manind-e bag-e eram Hua hai nazar se nihan Lakhnau [Ne yazık ki, tıpkı cennet bahçesi gibi, Laknov da gözlerimizden uzak, bir hayal gibi saklı kalmıştır.] (Mukeem, 2013: 191).

مرے دم سے تھا بوستان لکھنؤ
مگر ہو گیا اب خزاں لکھنؤ

Mere dum se tha bostan Lakhnau / Magar ho gaya ab khizan Lakhnau [Zamanımda Laknov, zarif güzellikleri ve yemyeşil doğasıyla büyülerken, şimdi yıpranmış ve solmuş hale gelmiştir.] (Mukeem, 2013: 191).

Sonuç

Klasik Urdu şiiri, derin bir vatanseverlik, ulusal gurur ve aidiyet duygusunu ifade etmenin güçlü bir yolu olmuştur. Emir Hüsrev'in şiirlerinden Feyz Ahmed Feyz'in devrimci dizelerine kadar, Urdu şairleri vatanlarına olan sevgilerini ustalıkla dile getirirken, bunu kültürel kimlik, toplumsal adalet ve tarihsel bilinç gibi önemli temalarla harmanlamışlardır. Urdu şiiri, tarihsel olarak Hint alt kıtasının sosyo-politik yapısındaki değişimlerin bir yansıması

⁷ "Avad" ya da diğer adlarıyla "Avadh" ve "Oudh", kuzey Hindistan'da tarihi bir bölge olup günümüzde Uttar Pradesh'in kuzeydoğusunu kapsar. Hindistan'daki büyük İslam hanedanlıklarının hemen hepsi, bu bölgeyi bir eyalet olarak yönetmiştir.

olmuştur. Erken dönemlerde vatan genellikle kişisel ve yerel bir kavram olarak işlenmiş, belirli şehirlerin ve bölgelerin güzellikleri övülmüştür. Ancak, özellikle sömürge döneminde siyasi ve ulusal hareketlerin güç kazanmasıyla birlikte vatan anlayışı daha kolektif ve ideolojik bir boyut kazanmıştır. 1947'de Hindistan ve Pakistan'ın bölünmesi, şiirsel anlatıyı yeniden şekillendirerek ayrılık, kayıp ve özlem gibi temaların ön plana çıkmasına yol açmıştır.

Urdu şairleri, vatanlarının sadece doğal güzelliklerini yüceltmekle kalmamış, aynı zamanda vatanseverlikle ilişkili olan mücadeleleri ve sorumlulukları da derinlemesine işlemişlerdir. Mir Taki Mir ve Mirza Galib gibi klasik şairler, sevdikleri şehirlerin canlı resimlerini çizerken, Altaf Hüseyin Hali ve Feyz Ahmed Feyz gibi şairler ise şiirlerini toplumsal ve politik uyanış için bir araç olarak kullanmışlardır. Eserlerinde, gerçek vatanseverliğin yalnızca duygusal bir bağlılık değil, aynı zamanda eylem, reform ve ulusal ilerlemeye olan sarsılmaz bir bağlılık gerektirdiğini vurgulamışlardır. Klasik Urdu şiirindeki vatanseverlik temaları, nesiller boyunca ilham vermeye devam etmekte ve vatan sevgisinin sadece toprakla değil, onu şekillendiren insanlar, değerler ve ideallerle de ilgili olduğunu hatırlatmaktadır.

Kaynakça

- Ahmad, Sayid (2003). *Urdu Shairi ka Inqalabi Kirdar*. Nai Print Media.
- Faiz, Faiz Ahmad (2005). *Nuskha hai Wafa*. Delhi Educational Publishing House.
- Kashfi, Abul Khair (1975). *Urdu Shayari ka Siyasi aur Tareekhi Pas-e-Manzar: 1707 se 1857 Tak*. Karachi Adbi Publisher.
- Khaleeq, Abdul Khaliq (1916). *Nazm-e-Khaleek*. Delhi Universal Printing Works.
- Mirza Galib (1997). *Divan-e Galib*. New Delhi Galib Institute.
- Mukeem, Mohd (2013). *Kulliyat Ghazaliyat-e Nasikh, Vol.2*. New Delhi Al-Balagh Publications.
- Narang, Gopichand (2003). *Hindustan ki Tehreek-e Azadi aur Urdu Shayri*. Qaumi Council Baray Farog-e-Urdu Zuban.
- Raz, Asa Ram (1977). *Urdu Shairi mein Qaumi Yakjehati ki Riwayat*. Jamal Printing Press.
- Rudauli, Sharib (1992). *Intikhab-e-Ghazaliyat-e-Sauda*. Urdu Academy Delhi.

- Sadiq, Qayyum (1973). *Dakni Galib-Mulla Vajhi*. Maysore Adbi Circle Publisher.
- Shamsul Haq, Mohammad (2008). *Paimana-e Ghazal, Vol.1*. Rawalpindi Marshal Printing Press.
- URL-1: <https://rekhta.org/ghazals/kuchh-mauj-e-havaa-pechaan-ai-miir-nazar-aa-i-mir-taqi-mir-ghazals?lang=ur> (Erişim: 10.11.2024).
- Virmani, Narendra Nath (2001). *Nationality and Patriotism in Urdu Poems*. Printers Santi Faction.
- Viroli, Maurizio (1995). *For Love of Country: An Essay on Patriotism and Nationalism*. Oxford University Press.
- Warikoo, Kulbhushan (ed.) (2010). *Religion and Security in South and Central Asia*. Routledge.

“COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri” çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir:

Etik Kurul Belgesi: Bu çalışma için etik kurul belgesi gerekmemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.

The following statements are made in the framework of “COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors”:

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval is not required for this study.

Declaration of Conflicting Interests: The author has no potential conflict of interest regarding research, authorship or publication of this article.